मगर जातिमा आएको सामाजिक परिवर्तन

भक्तपुर जिल्ला चाँगुनारायण नगरपालिका वडा नं. ४, छ्यापका मगरहरुको एक सामाजिक अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत

समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तहको उपाधि प्राप्तिको आंशिक

आवश्यकता परिपूर्तिको लागि तयार पारिएको

शोधपत्र

प्रस्तुतकर्ता

सुष्मा हमाल

रोल नं.: ३४८

सिम्बोल नं.: २८०१२३

रजिष्ट्रेसन नं.: ७-१-३८-८९०-९६

त्रिभुवन विश्वविद्यालय केन्द्रीय क्याम्पस

समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग

त्रि.वि., कीर्तिपुर

२०७५

मगर जातिमा आएको सामाजिक परिवर्तन भक्तपुर जिल्ला चाँगुनारायण नगरपालिका वडा नं. ४, छ्यापका मगरहरुको एक सामाजिक अध्ययन - सुष्मा हमाल २०७५

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग

कीर्तिपुर, काठमाण्डौ

सिफारिश-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालयवाट मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र शंकाय अन्तर्गत समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तहको उपाधिको लागि आंशिक आवश्यकता पूरा गर्ने उद्देश्यले प्रस्तुत **सुष्मा हमालले** तयार गर्नु भएको **"मगर जातिमा आएको सामाजिक परिवर्तन"** चाँगुनारायण नगरपालिकाको अध्ययनमा आधारित एक समाजशास्त्रीय अध्ययन सम्बन्धी शीर्षकको शोध-पत्र मेरो सल्लाह र निर्देशनमा रही तयार पार्नुभएको हो । निज विद्यार्थीको लदगनशिलता एवं मिहेनतको कदर गर्दै उत्तरोत्तर प्रगतिको कामनाका साथ यो शोधपत्रको उचित मूल्याङ्कनको लागि मूल्याङ्कन समिति समक्ष प्रस्तुत गर्नका लागि सिफारिस गर्दछु ।

शोधनिर्देशक

....

केशव सिलवाल

समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग

कीर्तिपुर, काठमाण्डौ

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग

कीर्तिपुर, काठमाण्डौ

स्वीकृति-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय अर्न्तगत समाजशास्त्र विषयमा स्नातकोत्तर तह दोश्रो वर्षको आंशिक पाठ्यक्रम पुरा गर्ने प्रयोजनका निमित्त **सुष्मा हमालले** तयार गर्नु भएको **"मगर जातिमा आएको सामाजिक परिवर्तन"** चाँगुनारायण नगरपालिकाको अध्ययनमा आधारित एक समाजशास्त्रीय अध्ययन सम्बन्धी शीर्षकको शोध-पत्र मानवशास्त्र/समाजशास्त्र विषयमा स्नातकोत्तर उपाधीको लागि स्वीकृत गरिएको छ ।

शोधकार्य मूल्याङ्कन समिति

१. प्रा.डा. तुलसीराम पाण्डे ....

विभागीय प्रमुख

२. गुनमान सिंह खत्री ....

वाह्य परीक्षक

३. केशवराज सिलवाल ....

शोध निर्देशक

मितिः ....

कृतज्ञता-ज्ञापन

प्रस्तुत मगर जातिमा आधारित अध्ययन, चाँगुनारायण नगरपालिकाको अध्ययनमा आधारित शीर्षकको **मगर जातिमा आएको सामाजिक परिवर्तन** शीर्षकको शोधपत्र समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तहको उपाधि प्राप्तिको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिका लागि तयार पारिएको हो । यस्तो प्रकारको खोज अनुसन्धान गर्न पाउँदा म गौरवान्वित भएको छु । प्रस्तुत अध्ययन मार्फत मगर जातिमा आएको सामाजिक परिवर्तनका बारेमा प्रष्ट पार्ने जमर्को गरेको छु । साथै यो अध्ययन सुक्ष्म तरिकाले गरिएकोले मगर जातिमा आएको सामाजिक परिवर्तन सम्बन्धी जानकारी प्रदान गर्नेछ भन्ने आशा लिएको छु ।

मेरो शोधकार्यमा आवश्यक सल्लाह र सुझाव प्रादन गर्नुहुने यस समाजशास्त्र केन्द्रिय विभागका विभागीय प्रमुख प्रा.डा. तुलसीराम पाण्डे ज्यूप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु र आवश्यक सल्लाह, सुझाव र मार्गदर्शन गरि आन्तरिक सुपरिवेक्षकको भूमिका प्रदान गर्नुहुने आदरणीय गुरु केशव शिलवालप्रति कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

यसरी नै व्यवहारिक समस्यासँग संघर्ष गर्दै आफ्नो अमूल्य श्रम र पसिना खर्चेर मेरो अध्ययनलाई उच्चशिक्षामा पाइला टेकाइ हौसला र प्रेरणाका साथै विश्वविद्यालय शिक्षासम्म पुर्‍याउन सफल हुने आदरणीय बुबा राम बहादुर हमाल र आमा सावित्रि हमालप्रति हृदयदेखि नै आभार प्रकट गर्दछु । त्यसैगरी मेरो सम्पूर्ण कार्यमा विभिन्न तवरबाट हौसला प्रदान गर्नुहुने श्रीमान तेज बस्नेतलाई हृदयदेखि नै सम्झन चाहन्छु ।

अन्त्यमा विभिन्न पक्षबाट प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष सहयोग पुर्‍याउनु हुने मेरा सम्पूर्ण परिवारका सदस्यहरु, इष्ट मित्र, नातेदारहरु, उत्तरदाताहरु र मेरा शुभ चिन्तकहरुलाई हार्दिक आभार प्रकट गर्दै मेरा सहपाठी साथीभाइ प्रति धन्यावाद ज्ञापन गर्दछु ।

सुष्मा हमाल

विषय सूची

	पृष्ठ संख्या
सिफारिस पत्र	
स्वीकृति पत्र	
कृतज्ञता ज्ञापन	
विषयसूची	
तालिका सूची	
अध्याय एक : परिचय	
१.१ अध्ययनको पृष्ठभूमि	१
१.२ समस्याको कथन	५
१.३. अध्ययनको उद्देश्यहरु	७
१.४. अध्ययनको महत्व एवं सान्दर्भिकता	७
१.५. अवधारणागत रुपरेखा	९
१.६. अध्ययनको सीमा	१०
अध्याय दुई : पूर्वअध्ययनको समीक्षा	
२.१ सैद्धान्तिक समीक्षा	११
२.२ पूर्व अध्ययनको समीक्षा	१५
अध्याय तीन : अनुसन्धान विधि	
३.१. अध्ययन क्षेत्रको छनोट	१९
३.३ अनुसन्धान प्रारुप	१९
३.४ तथ्यांकको प्रकृति र स्रोत	२०
३.५ तथ्यांक संकलन विधी	२०
३.५.१. प्राथमिक तथ्यांक संकलन विधि	२१
३.५.२ द्धितिय तथ्यांक संकलन विधि	२१
३.६ तथ्यांकको विश्वासनियता र प्रमाणिकता	२१
३.७ तथ्यांकको विश्लेषण तथा प्रस्तुतिकरण	२२

अध्याय चार : अध्ययन क्षेत्रको परिचय

४.१ मगरहरुको सामाजिक अवस्था २३

४.१.१ भौगोलिक अवस्था २३

४.१.२ हावापानी २३

४.१.३ प्राकृतिक वनस्पति तथा पशुपंक्षी २४

४.१.४ चाँगुनारायण नगरपालिकाको सामाजिक संरचना २४

४.१.५ जातिगत आधारमा जनसंख्या विवरण २५

४.२ मगरहरुको सामाजिक अवस्थाको परिवर्तन २६

४.२.१ भु-स्वामित्व २७

४.२.२ पशुपालनको अवस्था २९

४.२.३ मुख्य पेशा र आयश्रोतहरु ३१

४.२.४ शैक्षिक अवस्था ३३

४.२.५ घरका प्रकारहरु ३५

४.२.६ खाना पकाउने श्रोत ३६

४.२.७ आम्दानी, खर्च र बचतः पहिले र अहिले ३६

४.३ मगर जातिमा सामाजिक परिवर्तन ३७

४.३.१ परिवारको प्रकृति ३८

४.३.२ महिलाको स्थिती र पैत्रिक सम्पत्तिमा महिलाको अधिकारको धारणा ४१

४.३.३ महिलाको सामुदायिक सहभागिता वृद्धि ४४

४.३.४ महिला पुरुषको सम्बन्ध ४४

४.४ मगरजातिको सामाजिक अवस्थामा परिवर्तन आउनुको कारण ४७

४.४.१ बसाईसराई ४८

४.४.२ अन्य जातिको देखासिकी ४८

४.४.३ परसंस्कृतिकरण ४९

४.४.४ शिक्षा ४९

४.४.५ शहरीकरण तथा औद्योगिकरण ५०

४.४.६ प्रसार ५०

४.४.७ आत्मसातकरण ५०

अध्याय पाँच : सारांश, निष्कर्ष र सुझावहरु

५.१ सारांश ५२

५.२ निष्कर्ष ५५

सन्दर्भग्रन्थ सूची **५६-५७**

प्रश्नावली सूची **५८-६४**

तालिका सूची

पृष्ठ संख्या

तालिका नं. १ : छापको लिङ्गगत जनसंख्याको अवस्था २५

तालिका नं. २ : भूस्वामित्वको विवरण २८

तालिका नं. ३ : जनावर/पशुपंक्षीको विवरण ३०

तालिका नं. ४ : मुख्य पेशा तथा व्यवसाय ३२

तालिका नं. ५ : शैक्षिक अवस्था ३४

तालिका नं. ६ : घरका प्रकारहरु ३५

तालिका नं. ७ : आम्दानी, बचत र खर्चको अवस्था ३६

तालिका नं. ८ : घरधुरी संख्याको आधारमा पारिवारीक बनोट ४०

तालिका नं. ९ : संयुक्त परिवार (टुक्रिन) मा परिवर्तनका कारणहरु ४१

तालिका नं. १० : पैत्रिक सम्पत्तिमा महिलाको अधिकारको धारणा ४३

तालिका नं. ११ : महिलाको निर्णय अधिकार ४३